Poštarina plaćena u gotovom

SELJAČKI SVIJET

IZDAVAČ I UREDNIK:
BOŽIDAR MAGOVAC

Knjiga I. Zagreb, veljača 1933. Svezak 2.

24833

SELJAČKI SVIJET

Izdavač i urednik: BOŽIDAR MAGOVAC.

Knjiga I. Zagreb, veljača 1933. Svezak 2.

I prosvjeta ide svojim redom.

Pored sve znanosti i mudrosti današnjega vremena mi seljaci oskudijevamo na podpunome duševnom zadovoljstvu. Ne mislim time reći, da smo upravo sasvim lišeni općih prosvjetnih dobara, već držim, da ima još dosta nepotrebnih zapreka širenju seljačke prosvjete i čovječne naobrazbe.

Po obće dobro često je od potrebe spriječavati pogubne namjere pojedinaca, ali nikad **nije koristno** kuditi dobre i plemenite napore jednostavnih i poštenih ljudi. Pa ipak sam opazio, da se mnogi toga ne drže te javno napadaju i takovo prosvjetno nastojanje, koje pribire **obće** znanje naročito za seljački svijet.

A točno znamo, da danas još mnogi u narodu ne mare za čitanje i za bolje znanje. Do nekih je možda i doprla koja tiskana stvar, ali tako loša ili neprikladna, te ih je samo ozlovoljila. Zato je pokret ove malene plave knjižice neobhodno potreban i sasvim prirodan: »Seljački Svijet« može lagano čitati i lijepo razumjeti svaki naš pismeni seljak.

Što pak sa tolikim drugim časopisima, koje ostali spisatelji šire i medu seljake? Bilo im slobodno takmičenje u pronalaženju koristnog štiva i unapredivanju mišljenja. Ali neka pri tom ne misle, da je samo i jedino kod njih — istina. Kod svake utrke treba mnogo slobodnog prostora, i zato mi seljaci ne smetamo ni jednome trudbeniku u širenju njegovih dobrih misli. Medu nama je mjesto svakomu dobru; mi nastojimo od toga prosuditi i prigrliti — najbolje.

Neprilika je samo u tome, što gradski spisatelji ne postupaju tako medu sobom, već se prenaglo sude i u svojim časopisima ponajčešće — grde. Ima časopisa, koji su od prve do zadnje stranice sama žučna prepirka, — kritika i polemika. A svaki bi k tome htio baš sve preudesiti

po svomu. No mi ipak ne možemo izmijeniti čitavoga svijeta, a napose ne možemo izmijeniti čovječje n a r a v i.

Čovječjoj naravi dolikuje trijezno **priznanje istine.** Na prvoj stranici »Seljačkoga Svijeta« — pod nadpisom »Ovako mislimo« — takovo je priznanje zavrijedilo hvale.

Istina je, da sve na svijetu ide svojim redom, pa tako i prosvjeta medu seljačkim svijetom. A s tim vječnim i neumitnim r e d o m u svijetu prosvjetu sdružuju dva načela:

Ruka ruku mije, obraz obadvije.
Kleveta najveća grehota.

(Remetinec kraj Zagreba.) **Milan Golubić,** seljak.

Nepismenost i gospodarska — kriza.

Bilo je to prije 27 godina. I onda je svijet težko živio. Naime, težko je živjela sirotinja, — naročito oni, koji nisu bili »učeni«, spretni, prefrigani, a imali su posla u gradu, u uredu ili u trgovini, osobito oni, koji su bili nepismeni. Jednima je ta nepismenost donosila štetu, drugima sramotu, a skoro svima žalost.

To su težko gledali nekoji sveučilištarci — budući profesori, sudci, odvjetnici i t. d., — bilo ih je stid, da jedva svaki treći Hrvat znade čitati i pisati. I sbilja, ti sveučilištarci napravili su u jesen 1905. družtvo za poučavanje odraslih nepismenjaka ili klub ABC. I razišli su se »juristi« po vojarnama, tvornicama i selima, da organiziraju »analfabetske tečajeve«, da poučavaju odrasle nepismenjake ili analfabete.

Išlo je težko. Analfabeti (osobito seljaci) gledali su to sumnjivim okom: Bog zna, kakva je to »finta«; tko će to plaćati... Jer svaki »gospodin«, svaki »profesional«, je — onda! — za svaki svoj posao tražio plaću, i to ili odmah ili nekad poslije...

A i pučki učitelji nisu bili s tim »tečajevima« zadovoljni, kao da su se bojali »konkurencije«, te su govorili i pisali: Poučavati nepismene može samo onaj, koji se je za taj posao spremao, tko je učio »pedagogiku« i »metodiku«, tko je svršio preparandiju ili učiteljsku školu, dakle stručnjaci i profesionalj, a ne kakvi god samouki »laici« i dobrovoljci ili amateri...

Prepirke o tom trajale su dosta dugo. I mnogi sveučilištarci — budući stručnjaci-profesionali — dali su učiteljima pravo, već zato, da se riješe posla...

U to sam — u jesen 1907. — i ja došao na sveučilište. Kao sveučilištarac (»akademičar«) postao sam »slobodni građanin«. Slobodan! To mi je godilo. Nema više gimnazijalskih »spona i okova«, nema više kalupa; može mi se bar misao razvijati slobodno, kao što slobodno raste biljka u prirodi.

Tako slobodan upišem se i ja u »klub ABC«. Ali tek budem primljen u družtvo (klub), već me udari po glavi »stručni«, »profesionalni« kalup učiteljskog nasilja: Ne smiješ poučavati nepismene, jer nisi — »pedagog«...

»Odvažnošću, koja me čuva od očaja,« okrenuh batinu i rekoh: O d r a s l e analfabete najuspješnije može poučavati onaj, tko im je d u h o v n o najbliže, tko nema nikakvoga kalupa, a to su oni, koji su s a m i kao odrasli naučili čitati i pisati. Dalje sam iz toga izveo, da odrasle analfabete-seljake trebaju poučavati doma (u seljačkim kućama) njihovi domari i susjedi. U tu svrhu i s tom namjerom bila je u jesen 1912. izdana Peulićeva Abecedarka (zajedno s mojom Čitankom), a isto tako i moja Nova Abecedarka 1922., 1926. i 1928.: Neka seljaci budu subjekt (glavni činbenik) i u prosvjetnom radu.

Poslije toga bila je sve rieda tvrdnja, da analfabete može s uspjehom poučavati samo onaj, tko je učio pedagogiju. Jer doskora se pokazalo: Najviše uspjeha u pobijanju nepismenosti imali su baš seljaci, osobito u kotaru pregradskom i stubičkom, te u brinjskom, gdje je ljude nagovorio i poučavanje organizirao liječnik Feretić — slično kao svojedobno fra Didak Buntić na Širokom brijegu u Hercegovini.

O postignutim uspjesima govore nam ovi statistički podatci:

Kod općeg popisa 1900. bilo je u Hrvatskoj i Slavoniji 52% (od sto) odraslih nepismenjaka. (Kod toga treba uvažiti: Djeca izpod 7 godina ne broje se medu analfabete. Pismenih je dakle bilo još puno manje nego 48%.) Godine 1910. bilo je takovih (o d r a s l i h) analfabeta 45%, a godine 1920. već samo 32%. Podatci od 1930. još nisu poznati. U tim gospodarskim potežkoćama (krizi) se za to toliko i ne pita — danas, kad ljudi iz grada bježe natrag na selo.

Neki dapače vele: Nepismeni krize toliko i ne osjećaju. Oni imaju manje posla s trgovinom. Gospodare »naturalno« (jednostavno-prirodno): proizvode toliko i takve stvari, koje s a m i potroše, to jest ono, što im je neobhodno potrebno za hranu, odjeću i stan.

No o tom bi više i točnije mogao pisati koji seljak od pluga i motike, ali takav, koji još vjeruje u Boga, u sebe i u seljačko poštenje.

Rudolf Herceg.

Seljački život u Japanu.

Japan je danas domovina od šest desetaka milijuna seljačkoga naroda žute puti, jednoga govora i gotovo jedne vjere. U blizkom je susjedstvu sa velikom kinezkom zemljom, ali je državna ustanova japanskog imena u malo ne trajnom neprijateljstvu sa državnom ustanovom u Kini. Kad spominju Japan, većina ljudi misle na takovu azijsku zemlju, koja se, protivno od Kine, sasvim složila sa izkustvom ,običajima i manama bjeloputnih naselja u Americi i u Evropi. Ali mi na takav Japan ne mislimo, jer mislimo na japanske — seljake.

Radnici-bezkućnici u japanskim tvornicama nevjerojatno su bijedniji od najsiromašnijih stanovnika u Evropi. Jednako tako očajnim životom živi i ogromna većina pučanstva, naime japansko seljačtvo. Gotovo polovicu japanskoga tla zaprema sâm veliki posjed, ali je taj posjed do u najmanje dijelove razdijeljen među seljačke zakupnike. Ovi »sitni« zakupnici dužni su zakonskim vlastnicima u ime zakupnine predati p o l o v i c u godišnjega priroda. Kad seljaci tomu ne mogu udovoljiti — što sve češće i biva — od takovih zaostalih iznosa nastaje, naravski, beznadno zaduženje. Preostala polovica obradive zemlje nalazi se u posjedu samostalnih seljaka: malih gospodara, dočim je »srednji« seljački posjed prava rijedkost u Japanu.

No za obradivanje i za uzgoj sposobno je tek d v a n a e s t o d s t o od ukupne površine japanskoga tla. Pučanstvo je nada sve gusto naseljeno (sada oko 160 duša na četvornom kilometru!), pa je samo po sebi razumljivo, da je pojedino seljačko gospodarstvo u Japanu upravo neznatno. Tako za seljačkog slugu Japanci u obće ne znaju, a vozno blago rijedko je naći i po cijelim pokrajinama. Po evropskom uzoru savremenih poljodjelskih strojeva tamo nema, a napose nema čuvenih — traktora. Ljudi, radini i siromašni ljudi, na japanskoj su zemlji sami sebi i strojevi i oruđe i — blago.

Njive i oranice ponajčešće su toliko nepovoljno položene, te se uz ono jednostavno oruđe još najbolje izplati marljivo v r t l j a r s t v o. Svaka stopa zemlje do kraja se izkorišćuje i spretno njeguje. Pri tom je mnogo rodnija — od one u sjevernom — zemlja u južnom Japanu, gdje uspijeva i d v o s t r u k a žetva.

Uz svu upravo n e o p i s i v u marljivost seljačtvo nije nikad živjelo u bilo kakvome blagostanju, i seljačke nevolje u Japanu od davna su već prešle u — narodne poslovice. Posljednjih godina gospodarski položaj japanskoga seljačtva naročito se pogoršao. Seljačkim proizvodima cijena se je u poslijeratnim godinama strahovito snizivala nasuprot stalnome porastu cijena seljačkih kupovnih proizvoda. Tako je na primjer cijena riže u posljednje dvije godine pojeftinila za polovicu, a još slabija je prodajna vrijednost sirove svile, premda je svilarstvo g l a v n o zanimanje seljačtva u mnogim krajevima Japana.

Vidite, dakle, na dalekom Iztoku osiromašenje seljačtva kao i po blizim predjelima prostrane naše Zemlje. Gospodarska nevolja današnjega života strahovitim je grčem sgrčila ljudski razvoj prouzročivši takove obnove u ljudskom mišljenju, kakove još nisu primjećene ni prije ni poslije razpeća tesarevoga Sina iz Nazareta.

Pa u kakvoj je vezi Razpeti iz Nazareta sa žutim ljudima, koji se klanjaju Suncu?

Japanski seljaci razpeti su na skučenom prostoru svoje cvjetne zemljice; nogama su duboko u vlažnim nasadima riže, dok rukama uzalud čeznu za radošću, koju im je odnio novi civilizirani — grad. Otac, mati i dijete dan na dan gaze do koljena po vodi i prireduju rižin nasad pomoću lopate i motike — b e z ikakvog p l u g a — na blatnom i muljnom dnu. Ili pak mlate žito poput svojih predaka u »srednjem vijeku«. Marljivu povodnju tla obavljaju tamo na isti način, kao u starome Babilonu pred četiri tisuće godina... Seljački poslovi kod nas prava su djetinjarija prema muci japanskih seljaka. A kraj sveg toga mara japanski seljaci već desetljećima jedu jeftinu i lošu rižu sa oskudnih rižišta iz susjedne Koreje, samo da mogu prodati s v u svoju dobru žetvu...

Jeste li pomislili kakva je to radost, što im je odnese novi civilizirani grad? To su **njihova seljačka djeca.** Samo jedan dio obitelji obično ostaje na roditeljskom posjedu, jer ostali moraju seliti u tvornice, da zasluže — hljeb. Od davnine postoji u Japanu običaj, da se prekobrojna ž e n s k a djeca smještaju u gradske tvornice, ali tako, da ih roditelji zapravo tamo »iznajmljuju« na pet ili deset godina za određenu svotu, koja im se tada jednom za svakda izplaćuje. Odlaze kao djevojke, često kao djeca, a vraćaju se kao patnici ili se u obće ne vraćaju.... Dok god su tako »u najmu«, žive te radnice jedino pod zagušljivim plaštem tvorničkog dima, spavaju i noće u ogromnim spavaonicama pokraj tvornica, koje ne mogu i ne smiju napustiti.

Ali veći dio svoje ženske djece prodavali bi nesretni roditelji u Japanu za određenu novčanu odštetu tako zvanim »čajanama«, zapravo — javnim zabavištima. O tim japanskim »čajanama« imaju bijelci često i ugodne predodžbe, u književnosti civiliziranih naroda mnogo se priča o lijepim djevojkama »g e š a m a«, koje svojim pjevanjem i plesom zabavljaju goste i strance... No pokuša li koja »geša« pobjeći iz tog »raja«, ima redarstvo dužnost vratiti je onamo, kamo je — prodana. Tek

u posljednje vrijeme pojaviše se u Japanu glasovi, koji su po javnosti zagrmili, da se na taj način u njihovoj domovini zakonom dopušta pravo r o b s t v o, koje se do sad skrivalo za prividne ugovore.

I došlo je po cijelomu svijetu do nevolje, koju su nazvali »krizom«. Ta kriza je i u Japanu ostavila svoj osjetljivi trag: pad izvoza, uništenje kupovne sposobnosti i — nezaposlenost. Vidite obću svjetsku pojavu: neobskrbljeni radnici vraćaju se natrag u selo među svoje obitelji; vraćaju se i »geše«, jer je pala kupovna sposobnost jednako i za — živu robu. Ali što će sada blizu 170 ljudi na jednom četvornom kilometru zemlje!

Možda je muka japanskih seljaka najteža; teža od boli kinezkih seljaka na njihovoj dosta prostranoj zemlji i teža od savremenih nevolja ostaloga seljačkoga svijeta. Mi ćemo polako i redom zagledati u koji taj kutić života malo poznatih seljačkih krajeva: vidjet ćemo slične **ali** i posebne pojave među seljačtvom u Indiji i u Španiji, u golemim predjelima Sibira i na prekrasnim otocima Malajâ. I upoznat ćemo družtvene rane i boli: kako nastaju i kako se — liječe.

Seljaci u Japanu poštuju svoje pretke na naročit način te im je to poštivanje i bitni obred njihove vjere (Šinto). Vjera njihova ima duboki životni smisao. Istinu, da su i njihovi otcevi trpili ali o s t a l i na zemlji, japanski seljaci u svojoj vjeri naročito očituju klanjanjem Suncu, koje svakog dana sa iste strane »izlazi«, da podsjeti ljude na nadmoćni i viši r e d, koji cijelim životom i Svemirom naizmjence sije vedrinu i plač.

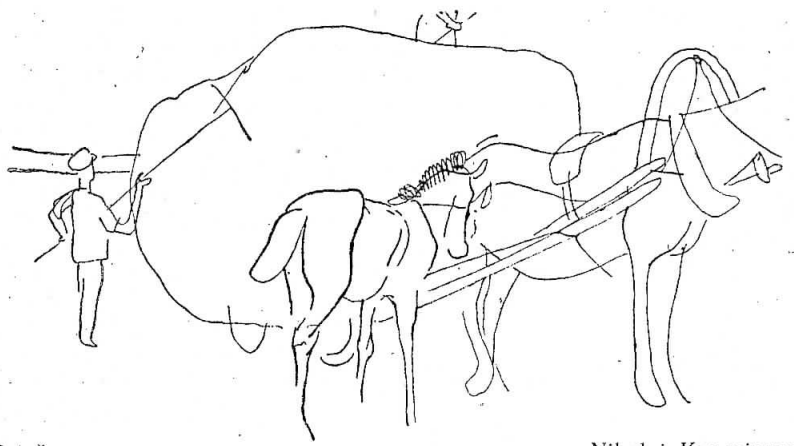

Crtež. Nikolaj Kuprejanov.

Seljak i pravo.

Potrebno je i vrijedno razmatrati posebnu pravnu i gospodarsku narav seljačkoga posjeda.

Na selu se ne »privreduje«: na selu se proizvodi i drugo i drugčije nego u gradu. Obraduje se zemlja i timari blago, a suvišak proizvoda predaje gradu, koji zemaljske sirovine i stočne proizvode prerađuje ili njima trguje.

Na seljačkom posjedu, kad navale poslovi, radi **cijela o b i t e l j;** građanin — obrtnik ili trgovac — radi sâm ili sa plaćenim pomoćnicima dotično radnicima. Seljački (»mali« i »srednji«) posjednik **ne može** svoj g l a v n i posao prevaliti sa sebe **na drugoga** u glavnom iz dva razloga. Prvo zato, jer mu se to, naročito u današnjim prilikama, ne izplati, a drugo — što je još važnije — zato, jer sâma priroda seljačkoga posla, naime obradivanje zemlje traži, da se tome najvažnijem i najtežem ljudskom poslu posveti **sav** život seljačke obitelji; — p r i r o d a ili narav zemlje t r e b a čitavog čovjeka, svu njegovu snagu, privrženost i volju, a toga svega ne može zemlji dati tuđa plaćena — radna sila! S pravom je moj pokojni učitelj mislio, da zemlja hoće svoga privrženoga »muža«, a ne prolaznoga »ljubavnika«, da zemlja hoće čovjeka-gospodara, a ne — slugu.

Zato je seljačka obitelj prava i trajna **zajednica rada,** i radi toga seljačko dijete o posjedu veli »ovo je naše«, a ne »moga otca«.

To je jedno, a drugo je u ovom: Seljački posjed kao gospodarska jedinica mora imati stanoviti obseg, a mi upravo mislimo obseg — »srednje« veličine. Prema raznim i posebnim prilikama kraja i tla, naravski da bi ta »srednja« veličina imala razni i posebni, veći ili manji obseg. Ali seljački posjed nikad ne bi smio biti toliko malen, da prestane biti gospodarskom j e d i n i c o m, jer tad umjesto slobodnih (»srednjih«) seljačkih posjednika stvara bezkućnike, nezaposlene, — proletere. A sa **prevelikim** obsegom seljački posjed prestaje biti seljačkim posjedom; iz posjeda nastaje neka vrst tvornice i industrije sa obilježjem i udesom ovih gradskih gospodarskih oblikâ.

M j e r i l o zdravog seljačkog posjeda bilo bi stoga: toliko zemlje, koliko je potrebno, da se **svojim radom** s â m a prehrani i uzdrži j e d n a seljačka obitelj. Za takav seljački posjed potrebna je i istinita oznaka »s r e d n j e g« posjeda sve dotle, dok još imade i drugih seljačkih posjeda, većih ili manjih od njega. Ali mi mislimo, da bi takova «srednjeg« obsega mogao biti seljački posjed **u obće.**

U našoj domovini Građanski zakonik ne predvida način seljačke proizvodnje i štetnost cijepanja seljačkog posjeda onako, kako smo razložili, pa se u pitanju vlastničtva i nasljedstva odnosi jednako na pokretnu kao i na nepokretnu imovinu, jednako na gradsko poduzeće kao i na seljački posjed. U nekim zemljama (na primjer u Austriji, u Češkoj i drugdje) spomenuta posebna obilježja posjeda zemlje izazvala su i **posebno** n a s l j e d n o pravo na seljačkim »srednjim« posjedima. Po tomu nasljednom pravu takav se posjed nakon smrti vlastnika ne dijeli u naravi među svu njegovu djecu, nego prelazi od otca na jedno dijete (sina ili kćer), a ostala djeca se ili izplaćuju ili još za otčeva života drugčije obskrbljuju. Ovo pak predpostavlja valjano uređeni, jeftini i dugoročni kredit (vjeresiju) putem stanovitog zadrugarskoga sustava. Možda o v a k o v o posebno nasljedno pravo ipak ne odgovara ni tamošnjem, a napose ne našemu seljačkomu mišljenju o posjedu, ali to je samo primjer jednog već primijenjenog načela o posebnoj naravi seljačkoga posjeda.

Kako zakoni u našoj domovini ne predviđaju takovo posebno seljačko nasljedno pravo, to ga naš seljak sâm stvara, ali pri tom često — strada. On za života darovanjem ili izmišljenom (fingiranom) prodajom prenosi sav posjed na jednoga ili dva sina, a kćeri ograniči na miraz. Iz toga često nastaju parnice kćeri protiv braće, što nisu — u smislu zakona — primile u obliku miraza jednaki dio vrijednosti sa braćom, ili pak nastaju pravde među braćom, da je jedan dobio više nego drugi. Seljak, koji za života sve prenese na djecu, često strada i spadne na prosjački štap, ako su mu djeca zla i opaka. Događa se i to, da seljak napravi oporuku, koja obično ne vrijedi sbog izvanjskih pogrešaka, — pa eto opet svade i pravde među nasljednicima! Ako pak nema ni oporuke ni odredbe za života učinjene, tad nastaje zakonsko nasljedno pravo: sve se dijeli na j e d n a k e dijelove među djecu putem dugih i skupih — ostavinskih razprava.

Takovo je stanje prema Građanskom zakoniku.

Posebno nasljedno pravo na seljačkim (»srednjim«) posjedima bilo bi, držim, u stanju spriječiti prekomjerno i štetno cijepanje seljačkoga posjeda. Ali da se taj posjed ustali i učini nedjelivim, posebno bi nasljedno pravo moralo d o i s t a odgovarati posebnomu (nikda dosta proučenom) pravnome m i š l j e n j u našega seljačtva. Temeljito poznavanje toga mišljenja bilo bi od neprocjenive koristi ne samo po obći narodni život već i po sâmu — pravnu znanost.

(S otoka Krka.) **Dr Niko Matanić.**

Moj otac.

Još dite je bija, kad svojin ocon jame je kopa,
divlje je strane prikapa, ke nikad matika ni takla.
S prstima zemlju je kupija, u škulje za loze je zgrta,
i mladu korunu na njivah je sadija, da brajde ogradi od puta.

Po tujih deli je mladost proveja, kopanji su žuljili rame,
to drago rame, ča je toliko truda podnilo za me.
Na tujen stinu je vadija, tuju je zemlju nagraća,
pedeset lita teškega dela jedina i sva mu je plaća.

Kada sam ja, u gradu, u školu hodija i bili kruh ija,
on je po vas dan u črnen kruhu tuju travu kosija.
Kako su lipi po zimi u toploj školi bili moji ditinjski dani,
a tamo vani,
u stini, na moru i vitru su delali trdi očovi dlani.

Šumu je sika, stinu lomija, od stine novce je kova,
nikad mu dan ni prez dela se finija, ni dlan mu mirova.
Pragi, ča on je isklesa, kite lipe crikve i hiže,
ma stari otac sve novo kamenje podiže,
i z rukon čvršćon od stine, kako ripu ga riže.

I svako lito na novo tuče se z moren i išče sriću na njemu,
sve noći z veslon se muči i vajk se nada dobremu.
Vajk je u delu, po suncu, po vitru, po daždu i zimi,
po danu i noći.
To je očov život, i nikad ne će drugače živiti moći.

(Iz Istre.) **Mate Balota.**

Sve je lijepo šareno do čovjeka.

*

Kud stado tud i ovca.

(Narodne poslovice.)

Pjesma prirode.

Umjetnički opis iz romana „Žabokrečina".

Zrakom je odjekivao fićuk mlatilica, a od kotača zamašnjaka na parnim kotlovima čitavom se krajinom povlačio vonj pržene masti. Suha se stru ljeskala na suncu kasnoga ljeta kao srebrne vilinske prègačice. Ražena je slama požutjela kao sumporan talog u kakvoj spilji nakapnici.

Mlatitba se primicala kraju, i radnici bi selom pratili po koju mlatilicu, odlazeći u drugo selo. Lica tih ljudi bila su tako jednolična, kao da su s kojega drugog planeta zalutali u selo, gdje se med ljudima već sasvim udomaćila demokracija. Čemeran i težak rad jednakom je bojom obojio njihovu odjeću i lica, znoj i prašina odmičućeg ljeta odjeli ih jednakim ruhom. Pa i koraci njihovi tako jedinstvenom voljom tutnje po čitavom selu i jednako odjekuju od sitnih kućica kao neuništiva glasba života.

Rode čitav dan šalabazaju po šašu, praštaju se od ritova i od zračne obsjene, što nespretno posrće pašnjakom. Na podnožju silnog obzorja pomaljaju se sinje boje bez izražaja, svako se jutro dižu pod neizmjerno nebo, no čim na njih grane sunce, odmah opet sjedaju i poliježu.

Erdeljski sniježnici spuštaju se ovamo pod selo, pa se čine kao raztrgane čipke matere zemlje, što ih je silno Vrijeme objesilo nebu pod oblake. No čim okrene drugi vjetar, od jednom ih opet nestaje. Na njihovu mjestu ostaje samo nevidljiva provalija neka, kojom struji hladan zrak na selo.

Dolazi, dolazi jesen.

Po granama drveća prorijedilo se lišće, debla odkrivaju svoje iznemogle trbuhe suncu, da im ono svojim žarom još koji put prožme sitne brazgotine. Samo topole još ni sad ne prestaju sa tihom svojom svirkom. Plaču, jecaju i jaduju. Noću jedna drugoj šapću sutrašnju popjevku. Pričaju priče, usklađuju napjeve, a kad im kroz lišće prostruji dašak novoga svitanja, odmah one dogovorno zašume, te plaču, pričaju ,pjevaju pjesmu jeseni, kao da im je svaki listić nevidljiva, sitna violina pod pazuhom.

Dolazi jesen.

(S mađarskoga: Andrija Kovačević.) **Pál Szabó**, seljak.

Vrijeme mijenja običaje.

U novome vremenu nestaju često davni običaji, što ih je stvorila skupna mašta i skupni osjećaj u seljačkog svijeta. I nadolaze novi običaji — seljački ili takovi, koji su nastali daleko izvan duše seljačtva. Po mnogim, pa i po našim, selima sve se više opaža ova izmjena seljačkih običaja te zamjena seljačkih običaja za — tude navike. A tude navike s neseljačkog izvora najviše su razširene u gradovima. Tude navike kod nas stvarale su i još stvaraju gradove, a svuda po svijetu takove iste navike jasno obilježuju: **obći gradski** značaj.

U našoj domovini mnogi gradovi nijesu do nedavna imali podpuni gradski značaj, jer je seljački život okolice vršio snažan utjecaj na njih. Taj je utjecaj — na primjer — u gradu **Petrinji** nekad bio osobito vidljiv u običajima, koje sa duhom građana sbližuje zajednička baština kršćanske vjere. Kršćanstvo je u našim krajevima — i ako ne jedino — najosjetljivije i najdublje proniklo u pradavno seljačko vjerovanje, pa zato i seljačke umne i duševne tvorine (pjesme i običaji) opisuju vjerovanje kršćanskim znamenjem. Mnoge od takovih pjesama i običaja preuzeli su i vršili stanovnici Petrinje, kako sam to čuo od srebreno sijedih staraca. A trag ovih već rijedkih narodnih, seljačkih, običaja valjalo bi sačuvati bar za narodopis i narodoznanstvo.

Ivanjski običaji nestali su već davno, i ako su pripadali najljepšima, koje je mogla da izvede mladost. Djevojčice (nikad dječaci) pošle su susjedima s košaricama cvijeća, što su ga prije nabrale. Obično je to bilo u oči ljeta. Košarice su bile pokrivene ubrusima, izvezenima kako već — narod veze. Darivajući ukućane kiticama cvijeća, djevojčice su pjevale ovako:

»Falen budi Jezuš Kristuš,
tijo leto, dober Bog.

S njim igrale, s njim nihale,
tijo leto, dober Bog.«

Nakon te prošnje s pripjevom »tijo leto, dober Bog« nastavile bi dalje prema ukućanima:

»Dajte, dajte, kaj nas ide,
tijo leto, dober Bog.

Baril vina, tri cekina,
tijo leto, dober Bog.«

Tad bi ih domaćin darivao, a one bi nastavile kod susjedne kuće svojom dodolskom pjesmicom. Napjev pjesmice je ovaj:

Tih se običaja kao i te pjesme sjećaju samo još stari ljudi, a to je znak, da su ti običaji već davno nestali.

U ovome kraju sjećaju se tek kod žetve i ovog rijedkog običaja: Nakon što je svršen poljski posao, izpleli bi vijenac od dozrelog klasja te bi ga stavili na glavu najljepšoj žetelici. Kad bi se žeteoci i žetelice vraćali kući uz vesele pjesme o žetvi i o klasju, najljepša žetelica ostavila bi svoj vijenac u domu. Sa žitom iz toga vijenca zasadili bi o »Luciji« pred Božić pšenicu. I ovaj običaj rijedko se danas vrši u petrinjskom kraju.

O J u r j e v u, lijepom proljetnom danu, bio je također poseban običaj. Bogci bi polazili od kuće do kuće pjevajući tugaljivu pjesmicu:

»Prešel je, prešel, pisani Vuzem,
došel je, došel, zeleni Jure.

Nije Jure svaki dan,
već u ljetu jedan dan.
Darujte ga, darujte zelenoga Juru.

Čizme su mu vutle, (šuplje!)
ide blato v nutre.
Darujte ga, darujte zelenoga Juru.«

Naravno, da su siromašni pjevači bili — i mogli biti — obilni nadareni od godovnjaka, kojih je bilo dosta. Bilo je još običaja, koji su se u poljodjelskom mjestu Petrinji vršili nekad jednako kao i u blizkim selima: Brestu, Selištu, Hrastovici, Drenčini i drugima. Mnoge od tih običaja sela su do danas zadržala, dok su se u sâmoj Petrinji gotovo svi posve izgubili.

U novome vremenu čitava su ljudska naselja na putu da poprime obći, cjeloviti g r a d s k i značaj života. A u tome životu n e m o ž e, na žalost, biti nikakovih običaja seljačkog svijeta.

(Iz Petrinje.) **Kamilo Križanić.**

Oparen kašu hladi.

*

Tko kasno ustaje, obojak mu nestaje.

(Narodne poslovice.)

Dugovi na selu.

Danas se mnogo čuje i govori o »krizi«, a još više se spominje i misli o dugu. A »kriza« i dug, kao uzrok i posljedica... Dok god bude krize, biti će i težkog zaduženja. Znamo, da se i za tu krizu propisuju lijekovi od naobraženih kao i od nepismenih ljudi, ali mi, koji nemamo na krizu upliva, prepuštamo o tome sud Vremenu.

Spomenuti ću jedino nekoliko misli i činjenica povodom sâme pojave duga na selu.

Svaki čovjek ima nekih želja, sama ih narav njegova stvara. Ali te su želje raznovrstne u raznim prilikama i kod raznih ljudi. Zanatlija misli i teži za većim dohodcima, seljak teži za boljom ili većom zemljom. Kod obojice mogu biti ovim željama jednako nepravilni uzroci , ali u našem promatranju mi utvrdjujemo ponajprije slijedeću činjenicu: Za bolju ili veću zemlju seljak treba gotovog novca. Danas ni u srednjemu seljačkom gospodarstvu nema novca, osim u blagu ili u žitku, pa je tako i samo nastojanje oko bolje zemlje radi životnog obstanka prvi korak do posudbe, to jest do duga...

Drugi korak do zaduženja jesu seoski svatovi. Poznato vam je, da su kod nas na selu uz svatovske običaje vezani znatni troškovi. Otac uz djevojku treba često da broji tisuće ,da joj odpusti najbolji dio blaga ili komad zemlje. Bez toga se ni jedan momak ne će ženiti. U posljednje doba ljudima je više do novca nego do blaga ili do zemlje, pa ako ga nemaš, gazda, — posudi, zaduži se, bar dokle možeš...

U nekom gospodarstvu možda i nije bilo ovih dvaju uzroka posudbi, ali se javila treća nesgoda: valjalo je popraviti i suviše trošne gospodarske sgrade. Cijene blagu rastu i padaju brzo i naizmjence, gotovog novca nema, dakle — u dug!

Sjetimo se sada: parnice! Seljaci su među sobom međaši u polju, u šumi, u sjenokoši ili gdje drugdje. A ljudi kao ljudi: Dode jedan i pomakne među, prede preko polja kud nema puta ili posiječe drvo... Drugi je oštećen i zato traži — pravdu. Idu k sudu, odanle ih šalju fiškalu, koji ne zastupa — badava. I opet dug, posudba novca, jer inače dolazi »šikucija« ili »ajntabulacija«. Razprava se razvlači, fiškal sbraja, dug raste.

Nijesmo prvi put čuli u razgovoru, da je netko »zapio grunt«. »Pije, — vele — a nema ni krajcara u žepu«. Pije na »vjeresiju«, ali to je i opet — dug. Ima mudraca, koji će reći, da piti nije ni potrebno. Alj takovi krepostnici sigurno ne misle, kamo bi sa svim vinom i pićem, koje

se na svijetu pripravi. Razumije se po sebi, da bi svaki bar morao znati, **za što pije.**

No biti će i takovih koji pitaju: Zar bi to sve bio »grijeh« i onda, kad bi bilo novaca, ili: zar nije potrebnije umjesto redanja posljedica tražiti uzroke — općoj nestašici novca. No ja sam htio opisati u kratko jedino ono, što vidimo. A vidimo i znamo, da upravo seljačko zaduženje dovodi do podpunog osiromašenja i do osebujne pojave, koja ima sudbonosno značenje. To je djelomični bijeg pred težkim životom iz sela u gradove, koji se naročito širi u velikim zemljama Zapada i Evrope. Nepromišljeno srljanje osiromašenih seljaka u još teži život po smradnim tvornicama i nezdravim skrovištima gradova sbiva se k tome u vrijeme, kad mnogi gradani sve više misle na selo, na povratak jednostavnijemu životu... Što mislite? Pretežko je, da bi mislio samo jedan.

(Iz Drenčine kod Siska.) **Dragan Jagetić.**

Mali razgovori.

Povijest.

Matija Gubec. Prije ravnih 360 godina na dan 15. veljače 1573. umro je pod mukama u Zagrebu seljak Gubec, od Stubice u Hrvatskom Zagorju. Spomen na Gubca i na njegovu »mužku puntu« ostao je od onda u ustrašenom narodu jedino u tihim pjesmama-tužbalicama, a pod imenom »seljačke bune« prešao je taj spomen i u — povijest.

Povijest bilježi »seljačke bune« i po ostalom svijetu, na primjer: ponajveći češki »seljački boj« godine 1680. pa Jakoba Kubatu, madarski seljački ustanak i Jurja Dožu, njemački »seljački rat« godine 1525. te ruske »seljačke vojne« Pugačeva i Razina... Istina je, da su **sve** »seljačke bune« u povijesti **ugušene,** ali je istina i to, da u povijesti »seljačkih buna« sudjelovaše na podjednak i osobit način — svećenstvo. Nije tek slučajem katolički biskup Drašković propustio osuditi Gubčevo mučenje, kao što nije ni Luther za njemačke seljake nepromišljeno tražio »da se strijeljaju kao psi«.

Možda je takav nastup vjerskih »pastira« i »obnovitelja« posljedica njihova mišljenja. da su seljaci **zahtjevali** neke »slobodštine«... Možda, — jer svećenici nisu nikad pobijali kmetstva, za to je istom 1848. trebao doći vojnik Jelačić... No mi iz povijesti sigurno znamo, da seljaci u seljačkoj buni **nisu** tražili takove »slobode«, kakovu su zahtjevali kasnije — staleži; naročito 17. stoljeća u Englezkoj, 18. stoljeća u Francezkoj, 19. stoljeća u Njemačkoj i 20. stoljeća u Ruskoj. Pokret Matije Gubca tražio je **»staru pravdu«,** dakle nikakovu »novu« slobodu, nego ljudski pravedni život, kakovim su nekda već živjeli seljaci.

Ali Gubčevi protivnici nisu htjeli —natrag, oni su pošli napred: u pobijanju seljačkih težnja. I seljaci su bili poraženi, jer pobjediti nisu — i ne bi — mogli.

Prirodne nauke.

Kemija. Tako se naziva veliki dio znanja o prirodi. Kemija je grana prirodnih nauka, a upoznaje nas sa sastavom svih tvari i s promjenama, koje se sbivaju. Hrvatski se ta nauka zove još »lučba«, jer luči, dijeli, te izpituje, od čega se sastoji prerazna prirodna grada. Pitat će netko, pa što znači riječ »kemija«?

Ta riječ potječe od jednoga naroda, koji ima vrlo staru kulturu, može se reći najstariju, a to su Egipćani, Misirci. Od naroda, kojega spominje već pismo staroga zavjeta.

Staro ime »kemija« kazuje nam, da je ova nauka vrlo stara, kao što je stara i kultura čovječanstva.

Kroz Misir teče velika blagoslovljena rijeka Nil. Blagoslovljena je zato, jer svake godine svojim poplavama ne nosi štete kao naša Sava, već koristi. Sava nosi šljunak i pijesak, kad se izlije, a Nil nanaša gusti i plodni mulj, od kojega sve njive pocrne. Prema tomu zvali su Misirci svoju zemlju »crna zemlja«, a to znači u njihovom jeziku **»kemi«.**

Taj mulj dao je crnicu, koja je **preobrazila** zemlju, pretvorila mršavu i slabu zemlju u jaku i plodnu, pretvarala zlo u dobro. Ime »kemi« preuzeli su drugi narodi, da njime označe mijenjanje jedne stvari u drugu.

U »srednjem« vijeku najviše su se tom naukom bavili Arapi, vrlo daroviti i napredni narod. Arapi su kasnije nazvali ovu nauku »al-kemija«, pa ju kroz cijeli »srednji« vijek pod tim imenom susrećemo. Al-kemija je bila kao djetinstvo današnje vrlo obsežne i koristne nauke: kemije. U djetinstvu je ta nauka neosbiljno vrludala tražeći »kamen mudraca«, kojim će sve pretvarati u zlato, kao kakvi čarobnjaci. Iz toga neosbiljnoga posla razvila se današnja ljekarnička i tvornička kemija.

Kasnije ova nauka obraća pažnju onim prirodnim pojavama, koje se tiču našega života, naše prehrane. Kemija je počela napose proučavati promjene u polju, u podrumu, u mljekari, u staji, na dubrištu i drugdje. Tako se je do danas izgradila cijela jedna nova nauka pod imenom agrikulturna ili poljodjelska kemija.

Kemija tumači pojave, kad iz dvije različite tvari nastaje jedna treća — podpuno nova tvar. Te pojave ne možemo vidjeti, kao što vidimo (fizičke) promjene vode, ali ih možemo pratiti. One su tihe, nečujne, tajne, ali vrlo važne u čovječjem životu i prirodi. Ta sve, što se dešava iz onoga sitnoga sjemena, koje proklijava, raste, klasa i dozori, to je sve samo jedan dugi niz — kemijskih promjena.

Kemija **tumači** pravljenje šljivovice, šećera, octa, galice, sapuna, stakla, umjetnog gnojiva itd.

Veliki napredak poljodjelstva u zemljama ovoga svijeta ponajviše je djelo agrikulturne kemije. Njezina tumačenja su poučna i zanimljiva.

Priroda je tako važna i zanimljiva, da bi čovjek cijeli život motrio i proučavao njene promjene i razvoj. A to je dobro, poučno i — potrebno.

Ing. Viktor Horvat.

Zemljopis.

Zemljina površina ima od prilike 510 milijuna četvornih kilometara. Od toga ima kojih 149 četvornih kilometara suhe zemlje, a 361 milijun četvornih kilometara vode. Tako ima

na svoj zemlji 2 i pol puta više vode, nego suhe zemlje. Možemo reći: nešto više od ¼ zaprema kopno, a nešto manje od ¾ zapremilo je more. To je od velike važnosti i po podneblje i po razvitak i oblik živih bića na Zemlji.

Suha zemlja nije svuda podjednako porazmještena. Na iztočnoj je poli 35%, na zapadnoj 20%; na sjevernoj 40%, na južnoj 17%. Kako je to nejednako porazmješteno, vidi se odatle, što imamo na zemlji jednu polu, na kojoj je gotovo sama voda (vodena pola). Na suhozemskoj poli stoji nekako u sredini južna Engleska i sjeverna Francezka, a na vodenoj poli Nova Zelandija (New-Zeeland). Na suhozemskoj poli ima 47% suhe zemlje, a 53% vode; na vodenoj poli 90½% vode, a samo 9½% suhe zemlje. Pored svega toga nije ipak voda suhu zemlju u dubljinu jako razcijepala. Da se suha zemlja samo za kojih 200 metara izdigne, nestalo bi Beringovih vrata; američki bi se kontinent spojio s azijskim, a još malo, pa bi im se pridružio i australski kontinent.

I u razvitku živih bića (organizama) opazit ćemo veliku razliku na iztočnoj i zapadnoj poli Zemljinoj. Na kontinentima iztočne pole razviše se najveće, najjače i najnaučljivije životinje, koje se na zapadnoj poli nadu samo kao zakržljale (slon — tapir, lav — kuguar). Biljke, kojima se čovjek hrani, bijahu izprva na zapadnoj poli mnogo rjeđe, nego na iztočnoj. A od pet ljudskih rodova živi samo jedan jedini rod na zapadnoj poli. — Da se je povijest roda ljudskoga razvila na sjevernoj zemljinoj poli, a ne na južnoj, bit će bez sumnje uzrok i u tome, što na sjevernoj Zemljinoj poli ima više suhe zemlje, nego na južnoj.

Suha zemlja nije sva u jednom komadu, nego se razpada u tri velika suhozemska komada, koji se zovu: Stari, Novi i Najnoviji svijet. Stari svijet sastavljaju kontinenti: Evropa, Azija i Afrika; Novi: Sjeverna i Južna Amerika, a Najnoviji: Australija i Antarktika. Uzmemo li Evropu = 1, to je Australija 0.9, Antarktika 1.4, Južna Amerika 1.8, Sjeverna Amerika 2.5, Afrika 3, a Azija 4.4. Površina Evrope ima 10 milijuna četvornih kilometara.

Književnost.

Pjesma u Istri kao da je sasvim utihnula, te je pravo i ne čujemo. Ali zato već po drugi put donosi »Seljački Svijet« p j e s m e takovih Istrana, koji daleko od rodne grude čuvaju u sebi duh seljačkoga života. Mi obzirom na »kritike« ili ocjene ne trebamo izticati njihovu umjetničku vrijednost, ali moramo spomenuti i s t i n e radi, da dubljih i iskrenijih **seljačkih** pjesama nijesu sastavili prvaci pjesničtva u našoj domovini. Po našemu sudu ove istarske pjesme prikazuju od prilike onu širinu duševnog obzorja, koje **ne mogu** dostići g r a d s k i »socialni pjesnici.

Možda je dah istarske zemlje njenim sinovima toliko drag, te oni i u pjesmama stalno osjećaju sa kamenim udesom svoga tihoga doma. Mihovilović i Balota opjevali su, nedvoumno, istinski ž i v o t, a bit će veoma zanimivo čuti, koliko su napose po ovoj drugoj pjesmi naši domari razumjeli **istarski govor** hrvatskoga jezika.

»**Muževi odoše...**« (Des hommes passèrent...) to je naslov djelu, što ga je napisala ž e n a: francezka spisateljica **Marcelle Capy** (čitaj: Marsela Kapi). Vrijedno je to djelo naše pažnje i poštovanja — ne radi književne nagrade, kojom je u Francezkoj nagradeno, — već zato, što

ono po svome dubokom čovječnom sadržaju, po visokoj književnoj vrstnoći opisa i po oštroumnom daru zapažanja ostaje među trajnim djelima našega vremena, pored madarskoga seljaka Szabóa, Poljaka Reymonta, Čeha Holečka, Norvežana Hamsuna i Rusa Gorkoga.

Marcelle Capy napisala je svoj »roman« pod utiskom kažnjive ravnodušnosti mnogih današnjih ljudi prema novim opasnostima rata. Uzela si je za primjer osjećanje i mišljenje malenog sela za dugih ratnih godina, i to osjećanje rodnoga sela na jugu Francezke — daleko od fronte: Usred žetve mobilizacija je iznenadila muževe; žene, starci i djeca moradoše pospremiti žito. Muževi odoše... a došla je berba bez radosti, pa žensko-oranje i pluženje. Novine pišu o — mišljenju žena po selima, ali težki udes s e l j a k i n j â izcrpljuje njihove snage: »žene u selu ne misle tako na Francezku, ona je prevelika. One vele, da bi zato trebalo vremena, a na selu je nužda zakon«. Mjeseci i godine prolaze; mužke mišice leže u streljačkim jarcima ili grle gradske ljubovce i zaboravljaju na seoske djevojke, koje im trajno šalju darove. A na jednom stižu u selo kao pomoć z a r o b l j e n i c i — Nijemci. Francezke seljakinje, koje su prije zamišljale Njemačku samo u smiješnoj spodobi kajzera Vilima, upoznale su u ovim svojim novim suradnicima čestite, marljive i uslužne ljude. I među njima se, eto stvorio neke vrsti svjetski seljački sporazum. Ali to nije možda puko maštanje spisateljice; u njenome selu njemački zarobljenici doista unapređuje seosko gospodarstvo: žene su dobro zarađivale, odplatile dugove, da muževi na povratku udu u uređen dom. Nijemci su orali francezku zemlju, dok su francezki zarobljenici plužili njemačka polja. »Zar ne bi bilo jednostavnije — misli spisateljica —, da su njemačke žene poručile svojim muževima: Vaše mjesto nije u Francezkoj, ono je za vašim plugom u Njemačkoj.« — »Kad bi se sve ruke radnih seljakinja, što su protjerale glad od svojih domova, kad bi se sve ruke marnih seljaka, što su bile vične grliti plug, mogle obuhvatiti na Iztoku i na Zapadu, da oko Zemlje čuvaju svetu stražu sijača, — ne bi više nikad bilo rata!« Izmučeni i trijezni ljudi današnjice nalaze u mislima ovoga djela odraz svoje duše, — odraz duše, koja teži za ljudskim mirom.

Izjava.

U zagrebačkom mjesečniku »Evolucija« (veljača 1933.) tiskan je moj članak »O posebnom nasljednom seljačkom pravu«. Taj sam članak poslao ljeti 1932. uredničtvu kalendara »Božićnica« na n j e g o v u molbu, ali ga uredničtvo ipak nije tiskalo. Budući da je moj članak za isto uredničtvo postao »dobrim« tek nakon objavljene moje suradnje u našemu »Seljačkom Svijetu«, izjavljujem, da spomenuti članak (dotjeran i preraden) spada čitavom nizu mojih razmišljanja, koja će pod naslovom »Seljak i pravo«, ako Bog da, i dalje izlaziti j e d i n o za »Seljački Svijet«.

Karlovac, 19. veljače 1933.

Dr Niko Matanić.

Gospodarski život.

Po svijetu.

Madarsko seljačtvo je gospodarski strahovito zaduženo. Prema izvještaju zemaljskih vlasti provedeni ukupni **dugovi** seljaka dosegli su svotu od 1 milijarde i 363 milijuna pengö (penge).

Uvoz pšenice u Evropu iz prekomorskih zemalja, naročito iz Kanade, uvećao se je dosta znatno. Najviše se pšenice od nedavna uvozi iz Argentine i iz Australije, jer su tamo cijene pšenici najpovoljnije. Tako je Grčka uvezla 60.000 tona kanadske, 60.000 tona argentinske i 40.000 tona australske pšenice. Italija je također znatno povećala uvoz pšenice prema uvozu od lanjske godine. Sbog porasta izvoza pšenice iz prekomorskih zemalja osjetljivo je pao izvoz žita iz Rusije.

Cijene kukuruza počele su rasti na svjetskom tržištu. Vele, da je tome uzrokom mišljenje, da će ovogodišnja berba kukuruza u Argentini (Južna Amerika) biti dosta slaba. Kukuruz je, naime, tamo stradao od suše, a postoji opasnost i od skakavaca. Poboljšanje tih cijena kukuruza opazilo se i na podunavskom tržištu, pa su u Rumunjskoj cijene kukuruza poskočile od 19.250 leva na 23.000 leva po jednom — vagonu. Međutim se na svjetskom tržištu pojavio kukuruz vanredne kakvoće iz Južne Afrike. Toga kukuruza uvezla je već Nizozemska u količini od 6 tisuća tona. Francezka je odlučila za ovu godinu kupiti 30 tisuća tona kukuruza iz rumunjske Besarabije.

Proizvodnja pamuka u Italiji izbjegla je težkoćama, koje vladaju danas na svjetskom tržištu. Gotovo polovicu izvoza talijanskog pamuka troše zemlje u Europi; četvrtina se izvozi u Južnu Ameriku, a ostalo u Aziju i u Afriku. Povećati će se — pišu — izvoz talijanskoga pamuka naročito za — Egipat.

Nezaposlenost u svijetu i dalje raste.

U Sjedinjenim državama Amerike broj nezaposlenih porastao je na **15** milijuna radnika, a to sa pripadnicima porodica iznosi oko 30 milijuna nezaštićenih ljudi. Najviše ima nezaposlenih u zidarskom obrtu, zatim u automobilskoj proizvodnji, u poljodjelstvu, u željezničarskoj struci te među svratištarskim osobljem.

U Englezkoj je prema ne davnom izvještaju 2 milijuna 903 tisuće radnika bez posla. Kad je izkusni jedan englezki državnik (Lloyd George) razmotrio to pitanje, utvrdio je i to, da u Englezkoj ima toliko neobradene zemlje, te bi se obradbom te zemlje mogla zaposliti **četvrtina** svih englezkih nezaposlenih radnika.

A odgovorni britanski ministar za poljodjelstvo u svom javnomu čuvenom govoru iztaknuo je i to, da Englezka mora uvoziti četiri petine od potrebne hrane za prehranu svojih žitelja, pa bi se sbog toga moglo u današnjim prilikama dogoditi, da stanovnici britanskog otočja budu nenadano izručeni na milost i nemilost gladi. Još je iskreno upozorio na pojavu, da seljaci ostavljaju polja i sela i odlaze u gradove, koji da su velika pokora čovječanstva, razsadište najvećih bolesti i najteže bijede. Zato je njegovo uvjerenje, da bi sbog samoga obstanka englezkoga naroda (i države) trebalo omogućiti gradskim ljudima povratak na selo, u prirodu...

U Njemačkoj porast nezaposlenih iznosio je samo u pol mjeseca ili za 15 dana do 250 tisuća ljudi... Poljodjelstvo je tamo također u veoma težkim neprilikama. U Njemačkoj je bijeda već blizu svojemu vrhuncu: nezaposleni narod broji tamo preko — **6 milijuna** ljudi.

U Italiji je početkom siječnja ove godine bilo prijavljeno 1 milijun 130 tisuća nezaposlenih radnika, od kojih je samo 298 tisuća primalo novčanu podporu od zavoda za družtveno osiguranje. Sve je to javio isti taj zavod.

U Čehoslovačkoj službeni izvještaj utvrđuje, da je ukupni broj nezaposlenih porasao na preko 800 tisuća radnika.

U malenom Gradišću (u Austriji), dakle među gradišćanskim Hrvatima, broj nezaposlenih iznosio je početkom ove godine 10.551 čovjeka, a od toga je 1567 ženskih.

Jasni znaci ovoga težkoga gospodarskoga stanja u svijetu jesu nemiri i sukobi, koje su nezaposleni radnici upriličili u Kanadi, u Poljskoj i drugdje. Ali razumije se, da takovi nemiri ne liječe ovo zlo.

Radni tjedan od 40 sati to je bio cilj minulom zasjedanju (konferenciji) stanovitih izaslanika radnika i poslodavaca iz raznih zemalja u — Ženevi. Na toj sjednici zapažen je naročito govor francezkoga radničkoga izaslanika, koji je od prilike u kratko rekao slijedeće: »Potrebno je, da se radni tjedan snizi na 40 sati, kako bi mnogo milijuna nezaposlenih radnika došlo do zarade, i kako bi državni troškovi za pomoć nezaposlenima bili smanjeni... Europi prijeti propast kulture i civilizacije, jer strojevi sve više iztiskuju radnike od posla... Ljudi nauke svojim izumima **nisu mislili** postići takav »uspjeh«. Krivnja je u tome, što se uporedo sa razvitkom strojeva ne smanjuje i radno vrijeme... Broj svih nezaposlenih iznosi oko 30 milijuna ljudi. Kako na svijetu ima svega oko 170 milijuna radnika, to je **bez posla šestina svih radnika** na svijetu.«

Izaslanici iz Englezke bili su protiv, a oni iz Njemačke za taj predlog o 40-satnom radnom tjednu. Međutim su stigle vijesti iz Sjedinjenih država, da američki radnici kane postići radni tjedan od **30** sati... Sigurno je, da napredak (ne razvoj) nekih naukâ i vještinâ nije rano mislio na mnoge goleme uvjete, što ih zahtjeva takovo stanje u gospodarskoj tvorničkoj proizvodnji, kakovo je danas, gdje su: strojevi bez strojarâ...

Zlato putuje u — Sjedinjene države Amerike. Izvještaji iz New Yorka (Nju Joka) bilježe primitak: iz Kanade od 995.000 dolara zlata, iz Indije od 98.000 dolara zlata, a iz Poljske od 1 milijun 600 tisuća dolara zlata.

Iz Japana je u New York stiglo zlata u vrijednosti od 74 milijuna japanskih jena. Na Badnjak 1932. poslano je iz Francezke zlata u vrijednosti od 127 milijuna francezkih franaka. U ime dugova Englezka je u Sjedinjene države kao odplatu poslala preko 8 milijuna dolara u zlatu.

U domovini.

Seljački gospodari u mjesecu veljači (februaru) prevrću žito i čiste sjeme za proljetnu sjetvu. Biraju krumpir za sadnju; radije popravljaju stare nego da kupuju nove — gospodarske sprave i strojeve. Bredu stoku hrane i njeguju, koliko samo mogu, te čiste staje. Za lijepa vremena iztjeruju stoku na zrak i na kretanje. Vozno blago hrane prije rada jačom hranom; perad drže u toplom prostoru.

Na njivi, livadi i pašnjacima čiste odvodne brazde, da voda može odtjecati. Đubre (gnoj) izvoze i odmah ga razbacuju i zaoru, ako je zemlja već dovoljno suha. Ozime usjeve ponajčešće povaljaju, da se pokida kora i uništi mahovina. Uravnjuju nejednako zemljište na livadi, razgrću mravinjake i krtinjake na livadama i na pašnjacima te okresuju živice (žive ograde).

U voćnjaku nastavljaju obrezivati voćke te stružu staru i obamrlu koru i mahovinu. Dovršuju đubrenje voćaka, a neki sijeku i nabavljaju grančice za cijepljenje (kalamljenje). Za povoljnog vremena počinje sadnja voćaka; mlade voćke obrezuju. Kopaju se jame za sadnju, a oko voćaka okopavaju zemlju, da mraz uništi štetnike. Gnijezda štetnika također uništuju.

U vrtu počinju kopati i iznositi gnoj. Sade bijeli i crveni luk (lučice), a siju grašak, šalatu, peršun, mrkvu, celer, špinat i rani krumpir.

U vinogradu prestaju iznošenjem gnoja i đubrenjem, a dovršuju također šiljenje i zamakanje (impregniranje) kolja. Pripremaju ključiće američke loze i utrapljuju ih u pijesak u podrumu. Za cijepljenje priređuju plemke naše domaće loze, a za povoljnog vremena lozu počinju rezati.

U pčelinjaku čuvaju košnice od buba i od miševa, odstranjuju nečist iz košnica i hrane slabe rojeve. Inače oko pčela sada još vlada mir.

Proizvodnja meda kod nas je prošle godine imala dosta težkoća. Povoljne prilike za ovu proizvodnju bile su u Posavini i u Bačkoj sbog dovoljno vlage, te u Bosni i u Lici, gdje je nakon žetve bilo dovoljno oborine. Meda za izvoz biti će — pišu gospodari — ove godine još više. Samo pitanje je, da li će taj izvoz biti — moguć.

U šibenskomu kotaru (Dalmacija) svi ozimni usjevi su zasijani te dobro napreduju. Vino i ulje vrstne su kakvoće, veoma nizke cijene i gotovo nikakve prođe. Ali je zato bio dosta živ promet parobroda i strojnih jedrenjaka u šibenskoj luci. Uz domaće brodove boravili su u luci parobrodi iz Italije, Grčke i Albanije, koji su izvozili drvo za gorivo, jelovu građu, ugljen, »karbid« i nešto vina.

U okolici Zagreba seljačko je gospodarstvo u slabim prilikama, pa je o tome i težko pisati. Nema nikakove trgovine, pa ljudi već ni ne računaju s njome. Većina gospodara ne drže preko zime voznog blaga, jer ga ne mogu hraniti. Gotov novac je rijedkost u selima. Nekoji gospodari posjeduju višak mliječnih proizvoda ili povrća za prodaju, ali s dobitkom od te prodaje mogu se namiriti tek neke kućne potrebštine. Imade i po nešto vina, ali se to slabo prodaje. — **Milan Golubić,** seljak.

Trgovina s ličkim janjcima u velikom se razvila naročito u Zagrebu, gdje se janjci mnogo troše kao poslastica u gostionama, gdje se peku na ražnju. Cijena janjcima je nestalna. Kilogram žive vage prodavao se u Zagrebu uz cijenu od 14 do 18 dinara. Mnogo su jeftiniji zaklani janjci, koji dolaze u Zagreb iz Banata, ali nisu za pečenje tako dobri kao lički janjci.

Voće i vino u Srijemu ove je godine dobre vrstnoće. Voće se dosta traži i jeftino plaća, dok se vino slabije traži i prodaje.

Na otoku Krku podižu tvornicu konzervi (to jest ukuhanih i posebno uzčuvanih jestvina). Tamošnji ljudi nadaju se od toga većoj gospodarskoj koristi.

Mali sveznadar.

Afrika se jednim imenom naziva cjelovito kopno (»kontinent«) ili dio naše Zemlje na jug od Evrope preko Sredozemnoga mora. Zauzima ogromni prostor od 30 milijuna četvornih kilometara, a to je oko **šestdeset puta** više zemlje, nego što iznosi površina evropske Francezke. Afrika je kao neki golemi zasebni otok, tek se na sjeveroiztoku po Suezkom prokopu ili kanalu donekle spaja sa drugim velikim kopnom, sa Azijom. Sa svih strana Afriku obkoljuju mora: na sjeveru Sredozemno more, na zapadu Atlantski ocean (golemo more), koji se na jugu sljeva sa Indijskim-oceanom, a taj se pruža uz afričko kopno gotovo cijelom dužinom iztoka. Uz sjeveroiztočnu obalu Afrike miruje — Crveno more. Većom, sjevernom, polovicom afričkog kopna proteže se golema i čuvena **pustinja** Sahara, dok južna polovica kopna čini predio mnogih a osebujnih visoravni.

Gore — i to ponajglavnije — jesu: Atlas, Abesinska visoravan (Ras Dažan), Kamerun-gorje, Kenia i Kilimandžaro, koji je najviši vrh afričkoga kopna i dosiže visinu od 5888 metara.

Rijeke, koje utiču u Indijski ocean, jesu: Zambezi i Limpopo. U Atlantskom oceanu gube se rijeke: Oranje, Kunene, Kongo, Ogove, Niger, Gambia i Senegal. U Sredozemnomu moru svršava poznata i velika rijeka: Nil. U pustinjama se nalaze po neke kišne naplave i korita.

Jezera imade najviše u iztočnoj i u srednjoj Africi: Čad, Njasa, Viktorija, Tanganjika i druga manja.

Podneblje (klima) je gotovo po cijeloj Africi žarko (tropsko). Kiše skoro nikad nema u Sahari i u unutrašnjosti zapadne i južne Afrike. Snijega ima samo u visokim gorama. Razširene su naročite i opasne bolesti: malarija i bolest spavanja.

Rastlinstvo (vegetacija) odlikuje se neprohodnim **prašumama** u sredini i na jugoiztočnoj obali Afrike. Vječno zeleno sredozemno bilje (flora) raste na sjevernom kraju te na jugu kopna. Veliki dio površine — već je spomenuto — čine pustinje i pješčare.

Životinjstvo (fauna) zastupaju u Africi ove posebne vrste: slon, nosorog, bivol, zebra, žirafa, divokoza, lav, leopard, šakal, hijena, raznovrstni majmuni, krokodili, vođeni konj te raznolike ptice. Domaće životinje su: govedo, magare i ovca, a na sjeveru: jednogrba deva.

Pučanstvo Afrike broji oko 140 milijuna ljudi. Afrika (južna i srednja) je domovina Crnaca, to jest crnoputne, crne vrste ljudi. Najznatniji su Bantu-Crnci i Sudanski Crnci. Na sjeveru obitavaju Arapi i Abesinci; Berberi, Tuaregi i Kabili, te ostatci starih Egipćana: Kopti i Felahi. Na velikom afričkom otoku Madagaskaru živu Madagasi (Hova), a to su mješanci sa azijskim malajskim plemenom. Ima još živih ostataka najstarijih afričkih urođenika, a to su: Hotentoti i patuljasta plemena Bušmanâ i Akâ. Većina pučanstva je Muhamedove vjeroizpovijesti, ali ima i kršćana u Egiptu i u Abesiniji. Na jugu Afrike ima dosta tako zvanih — pogana. Raznovrstni kršćanski posla-

nici ili **misionari** u Africi nastoje preobratiti Crnce na kršćansku vjeru.

Izvozni proizvodi jesu: pamuk, drago kamenje, slonova kost, zlato, koža, drvo, kava, kakao, kaučuk, plodovi paome, nojevo perje, vanilija i govedo.

Promet se na sjeveru Afrike vrši pomoću strpljive **deve,** koju nazivaju »ladom pustinje«. U južnoj Africi prometno sredstvo jesu kola, koje vozi magare. Razumije se, da ima i željeznice, ali tek u ukupnoj duljini od 52.900 kilometara. Željeznička pruga danas ponajviše vodi uz obale ili od obale ne daleko u unutrašnjost.

Politička razdioba dijeli afričko kopno na neovisne ili samostalne države i na posjede ili **kolonije** evropskih država. Neovisne države jedino su: Abesinija, Egipat i Liberija. — Belgijski posjed čine: Belgijski Kongo, Ruanda, Urundi i Belgijska (prije njemačka) Iztočna Afrika. Englezki posjed obuhvata: Kenia-zemlju, Ugandu, Zanzibar, Mauritius, Njasa-zemlju, otoke Svetu Helenu, Asenšen, Tristan da Cunha, otočje Sešelen, Britski Somali, Britsku Južnu Afriku, Nigeriju, Gambiju, Zlatnu obalu, Britski (prije njemački) Togo, Britski (prije njemački) Kamerun, Britsku (prije njemačku) Iztočnu Afriku, Sierra Leone i Englezko-egipatski Sudan. Francezki posjed obasiže: Alžir, Tunis, Maroko, Zapadnu Afriku, Ekvatornu Afriku, otok Madagaskar i otočje Komore, Reunion, Francezki Somali, Francezki (prije njemački) Togo i Francezki (prije njemački) Kamerun.

Portugalski posjed zauzima: Kapverdeske otoke, Portugalsku Gvineju, otoke Sao Thomé i Principe, Angolu i Mozambik. Španjolski posjed drži: Zapadnu Saharu, Španjolski Maroko, Španjolsku Gvineju i tvrdavice Presidios. Talijanski posjed broji: Tripolis i Kirenaiku, Eritreju i Talijanski Somali. Posebne vrste je Južnoafrička Zajednica, koju sačinjavaju udružene bivše englezke kolonije: Kapska, Natal, Oranje i Transvaal. Ova zajednica pripada kao dominion (to jest kao samouprava sa svojim saborom i vladom) golemoj britskoj carevini, kojoj je danas na čelu — englezki kralj. Po toj političkoj razdiobi gotovo čitavo afričko kopno samo je golem i veoma bogat posjed šestero evropskih država.

Afrikandi se zovu u Južnoj Africi rodeni potomci bijelih useljenika.

Agadir je lučki grad u južnom Maroku u Africi.

Agava je osebujna biljka sa visokom stabljikom i debelim lišćem odmah iznad zemlje. Raste ponajviše u Srednjoj Americi te u južnim predjelima Evrope.

Agenda je latinski naziv za određene poslove, često i za — zapisnik.

Agent je svaki onaj, koji posluje na nečiji nalog. Tako se napose zovu trgovački posrednici i zastupnici inozemnih trgovačkih tvrdki. To su trgovački agenti, a — politički agenti su povjerenici državnih vlada, ali bez ikakve diplomatske časti.

Agregat je latinska riječ i znači skupljanje dijelova u jedno cijelo. — Agregatno stanje zove se u fizici kruti, kapljeviti i plinoviti oblik neke tvari.

Agresivan znači: nasilan, nasrtljiv.

Agilan se po latinskom veli umjesto: brz, okretan, **marljiv.**

Agio je francezki izraz i čita se: ažio, a označuje stanoviti višak naplate ili prid, što ga kod prodaje i izkupljenja stranih novčanih vrijednosti odredi koja »notna banka«.

Agitacija po latinskom označuje: pokret, to jest djelovanje i nastojanje, da se inomišljenici predobiju za stanovito uvjerenje. Nema gotovo kraja na svijetu, do kojega ne bi još bila doprla bilo kakova — agitacija.

Agnus Dei je jedna od onih latinskih riječi, koje katolički svećenici radije izgovaraju na tuđemu, nego na materinjem jeziku. Znači: jaganjac Božji.

Agogika je nauk o glasbenom koraku (tempu). To je grčka riječ.

Agonija je također grčki izraz i znači: borbu sa smrću, predsmrtni trzaj.

Agra je veliki pokrajinski grad na sjeveru Indije. Tamo se nalazi Tadž Mahal, jedna od najkrasnijih gradevina, što ih bilježi povijest graditeljske umjetnosti.

Agrarci se zovu oni radnici u javnomu (političkom) životu, koji zastupaju jedino ili jednostrano težnje, a još više potrebe ili interese poljodjelstva. Oni polaze sa stanovišta, da je tvarna zemlja prvi činbenik, a duhovni čovjek tek drugi. U nekim zemljama (na primjer u Češkoj i u Bugarskoj) takovi su agrarci bili već i na čelu državnih uprava. — Ager je latinska riječ znači: polje.

Agricola je po latinskomu: ratar. Čita se: agrikola. Fleurant-Agricola (Fleran-Agrikola) je ime sijedome braniteliu zahtjeva francezkih seljaka. Svoje misli objavljuje i širi u tjedniku »Glas zemlje« (La voix de la terre), što ga je godine 1929. počeo izdavati sa svojim prijateljima.

Agrikultura se latinski zove: obradba zemlje, poljodjelstvo, zemljoradnja. — Agrikulturna kemija ili poljodjelska lučba proučava prirodne (lučbene) uvjete života za koristne biljke i za domaće životinje.

Agronom je grčka riječ, znači: školani gospodar.

Aguas Calientes čita se: Aguas Kalientes; to je posebna država u — američkoj republici: Meksiko.

Ahasver je prema davnoj priči bio Židov-postolar, koji nije dopustio Isusu, da se na putu do Golgote odmori pred njegovom kućom, pa zato, da taj Ahasver vječno luta po svijetu sve do — sudnjega dana. Ahasver ili »Vječni Žid« ušao je u mnogu književnost; hrvatski pisac prošloga vijeka August Šenoa također je napisao sgodnu pripovijest o »Vječnom Židu« — Ahasveru.

Ahmedabad je glavni pokrajinski grad u Indiji. Veći je od Zagreba; u njemu se je razvila suknena i zlatarska industrija.

Ahriman znači u vjerskoj nauci Zaratustre utjelovljenje svega zla.

Algun je grad u kinezkoj Mandžuriji na rijeci Amuru.

Aimará ili Kola zove se indijansko pleme, koje živi u visokim gorama Andama u Južnoj Americi.

Ainu to su preostali potomci japanskih prastanovnika (Paleazijata). Živu kao lovci i ribari na japanskim otocima: Jessu, Južnom Sahalinu i Kurilima. Aino u njihovom jeziku znači: čovjek.

Aix se piše ime staroga grada u francezkoj pokrajini Provansi. Čita se: Eks. U njemu je sveučilište i ljekovita vrela, koja su bila poznata još u vrijeme starih Rimljana. Naročito je razvijena trgovina ulja, pa već i kod nas mnogi znadu za »stolno Aix-ulje«.

Ajaccio se piše a čita: Ajačo. To je glavno mjesto na francezkom otoku Korziki. U povijesti ga često spominju sbog toga, jer se u njemu rodio poznati osvajač i francezki car Napoleon — Prvi car toga imena.

Ajmir ili Adžmir je veliki grad u zemlji Mervari u Indiji.

Aka je ime crnoputnom patuljastom narodu na sjeveroiztoku srednjoafričke prašume. Visina tijela im siže do 1 metra 35 centimetara.

Akabah se zove luka u istoimenom zaljevu na sjeveroiztočnoj obali Crvenoga mora. Nekad je bila u turskoj vlasti, dok sada pripada arabskoj upravi države Hedžas.

Akademija je naziv grčkoga porijekla. U blizini glavnoga grčkoga grada Atene bilo je u starini čitavo malo šetalište zajedno sa učilištem posvećeno uspomeni na nekog Herosa A k a d e m o s a. Kad je grčki mudrac Plato uredio ondje svoju školu, nazove je po imenu mjesta »akademskom« školom. Taj naziv »akademski« počeo se je kasnije upotrebljavati za viša učilišta, za zmanstvene zavode i za mnoge prosvjetne priredbe. Danas se i neke trgovačke škole zovu po svijetu — a i kod nas — akademije. Akademičarima se nazivaju i svi oni, koji su svršili ili samo polazili — sveučilište. Takovi obično i misle, da je akademičar isto što i — »slobodni gradanin«. Ali pravoga smisla mogla bi ta riječ imati jedino za članove znanstvenih zavoda, dakle — akademijâ znanosti i umjetnosti. U Zagrebu ima i takova akademija znanosti i umjetnosti (od godine 1869.), a ima i takovih pravih — akademika.

Akerman se zove luka u Besarabiji, na utoku rijeke Dnjestra u Crno more. Važno je izvozište žita, a pripada Rumunjskoj. U starini je toj luci bilo ime: Tyras.

Aklamacija se latinski veli umjesto: burno odobravanje.

Aklimatizacija je prilagodenje stranome podnebljju (klimi).

Akomodacija je latinski izraz za: privikavanje.

Akord je francezka riječ i znači: suglasje, podudaranje, pogodba. Naročito označuje ugovor, po kojemu netko preuzima obavljanje nekog posla za poprečnu naplatu po pojedinom svršenom komadu robe. Akordni rad i akordna plaća poznati su dobro tvorničkim radnicima.

Akordion se još zove harmonika na mjeh.

Akra je glavno mjesto u englezkoj afričkoj koloniji »Zlatna obala«.

Akreditirati po francezkom znači nekoga drugome preporučiti, predstaviti. U diplomaciji su čuvena akreditivna pisma ili vierodajnice, sa kojima se poslanici pojedinih država predstavljaju poglavaru one države ,u koju su stalno odposlani.

Akumulacija znači: skupljanje, pribiranje. To je po latinskom.

(Nastavlja se.)

»SELJAČKI SVIJET«

Izdavač, jedini i odgovorni urednik: Božidar Magovac, Zagreb, Kozarčeva ulica 27. — Vlastnici: Janko Tortić i Zvonko Šipuš. — Tisak: Zagrebačka Privredna Štamparija, Zagreb, Margaretska 1. — Za tiskaru odgovara: Juraj Boranić, Zagreb, Mesnička 49.

»Seljački Svijet« izlazi u svezcima jednom na mjesec. Dvanaest (12) svezaka čine jednu (1) knjigu.

*

Cijena pojedinom svezku iznosi: **5** dinara.
Predplata na cijelu knjigu (godište) stoji: **60** dinara.

*

Predplatnik je onaj, koji **u napred** plati barem dva svezka. Siromašniji se slažu i zajedno plaćaju jednu predplatu.

*

Rukopisi se šalju uredniku, novac upravi »Seljački Svijet.« Uredničtvo i uparava nalazi se u Zagrebu, Kozarčeva 27.

*

Tko za »Seljački Svijet« piše, taj se i podpiše.
Za sve nepodpisano pisac se je kao urednik podpisao na čelu lista.